

ת נ ך

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד אחת לכיתה י"א
לנבחנים המשלימים ל-5 יח"ל

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א – בראשית	—	(20×3)	—	60 נקודות
חלק ב – מלכים ב' וישעיה	—	(14×2)	—	28 נקודות
חלק ג – יונה ותהלים	—	(12×1)	—	12 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

חלק א — בראשית (60 נקודות)

ענה על שלוש מהשאלות 1-5 (לכל שאלה — 20 נקודות).

1. פרק א' — בריאת האדם

- א. (1) מהו הקושי במילים "נַעֲשֶׂה אָדָם" (פסוק כ"ו)?
- (2) יָשַׁב את הקושי, לפי פירוש שלמדת.
- (8 נקודות)
- ב. עיין בפסוקים כ"ד-כ"ז, ובדברי רמב"ן שלפניך.
- רמב"ן (לפסוק כ"ו): "נתייחד בעשיית האדם מאמר בעבור גודל מעלתו, כי אין טבע החיה והבהמה אשר ברא במאמר הקודם לו".
- (1) ציין מהו ה"מאמר" שרמב"ן מתכוון אליו, והסבר כיצד ה"מאמר" מבטא את גודל מעלת האדם.
- (2) הסבר בלשונך פרט נוסף בתיאור בריאת האדם המלמד על "גודל מעלתו".
- (8 נקודות)
- ג. (1) רד"ק (לפסוק כ"ו): "למעלת האדם ולכבודו בָּרָאוּ באחרונה, להודיע שכל נבראי מִטָּה נבראו בעבורו".
- מניין רד"ק לומד על מעלת האדם?
- (2) "אור החיים" (לפסוק ל"א): "באמצעות בריאת האדם נראה מעשהו בכללותו כי טוב הוא, כי אם אין אדם מה תועלת בכל התיקון ובכל הבריאה".
- מה מוסיף פירוש "אור החיים" על פירוש רד"ק, ומהו הבסיס בכתוב לפירוש?
- (4 נקודות)

2. פרק ט"ו – הבטחת הזרע וברית בין הבתרים

א. עיין בפסוקים א'-ו'.

רמב"ן (פסוק ב'): "ויש עליך לשאול, שכבר נאמר לו לאברהם 'כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם [...] ושמתי את זרעך כעפר הארץ' (**בראשית**, י"ג, ט"ו-ט"ז)".

(1) הסבר את שאלת רמב"ן.

(2) השב על שאלת רמב"ן.

(8 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ט'-י"ח.

(1) לפי הפשט, מה מבטא ביתור הבהמות בידי אברהם, ומה מייצגים תנור העשן ולפיד האש?

(2) על פי פירוש שלמדת, הסבר בדרך הדרש שנ פרטים במהלך של ברית בין הבתרים.

(8 נקודות)

ג. בתחילת הפירוש של רמב"ן לספר **בראשית** הוא מסביר כי האירועים בספר **בראשית**

מלמדים על משפט ה' בעולם.

הסבר כיצד קביעה זו של רמב"ן באה לידי ביטוי בפסוקים י"ג-י"ד, וכיצד היא

באה לידי ביטוי בפסוק ט"ז.

(4 נקודות)

3. פרק כ"א – גירוש הגר וישמעאל

א. (1) חָלַק את פסוקים א'-י"ג לשני חלקים. מהו התפקיד של החלק הראשון לעומת החלק השני?

(2) בפסוקים ט'-י' יש שני נימוקים לרצון של שרה לגרש את ישמעאל. הסבר את שני הנימוקים, על פי פירושים שלמדת. (8 נקודות)

ב. (1) ציין שלושה כינויים של ישמעאל בפסוקים י'-י"ג. מה אפשר ללמוד על היחס של שרה, של אברהם ושל ה' אל ישמעאל מן השימוש בכל אחד מן הכינויים האלה? (2) עיין בפסוקים ט"ז-י"ז. רש"י (לפסוק י"ז): "מכאן שיפה תפילת החולה לעצמו מתפילת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל". הסבר את דברי רש"י, ובסס אותם על לשון הכתוב. (8 נקודות)

ג. רמב"ן (לפסוק ט'): "[...] וכן אמרה 'גרש' (את) האמה הזאת ואת בנה' [...] ואמרה שיגרש גם אמו כי לא יוכל הנער לעזוב את אמו, ועזב את אמו ומת". רש"י הירש (לפסוק י'): "הדבר נשמע כמעשה קשה ואכזרי, אך הנסיבות מצדיקות אותו צידוק גמור. יש להסיר מביתם של אברהם ויצחק כל פחד שמא לאחר פטירת שניהם תשלוט בו השפעתם של הגר וישמעאל, הבן הבכור". מדוע רצתה שרה לגרש גם את הגר, לפי כל אחד מן הפרשנים? (4 נקודות)

4. פרק ל"ט — יוסף בבית פוטיפר

- א. עיין בפסוקים ב'-ו'.
- (1) ציין שני שלבים בעליית מעמדו של יוסף בבית פוטיפר. בסס את דבריך על הכתוב.
- (2) מה גרם לפוטיפר לקדם את המעמד של יוסף?
(8 נקודות)
- ב. (1) "וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ" (פסוק ג').
רש"י: "שם שמים שגור בפיו".
מה ההבדל בין דברי רש"י ובין פשט הפסוק?
- (2) בפסוקים ח'-ט' יוסף מזכיר שני נימוקים לסירובו לאשת פוטיפר. מה ההבדל ביניהם?
(8 נקודות)
- ג. "וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה" (פסוק י"ב).
רמב"ן: "ויעזב בגדו בידה - לכבוד גברתו לא רצה להוציאו מידה בכוחו הגדול ממנה והסיר אותו מעליו...".
- (1) מהו הקושי של רמב"ן על ההתנהגות של יוסף, וכיצד הוא מיישב קושי זה?
- (2) עיין בפסוקים י"ד-ט"ו. כיצד אשת פוטיפר ניצלה לרעה את התנהגותו של יוסף?
(4 נקודות)

5. פרק מ"ה — יוסף ואחיו

- א. (1) "וְלֹא יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק..." (פסוק א').
אילו דברים שאמר יהודה (בפרק מ"ד) היו יכולים להביא את יוסף להתוודע אל אחיו?
נמק. (יש לציין אפשרות אחת)
- (2) מדוע הוציא יוסף את האנשים שנכחו בנאום של יהודה, לפני שהתוודע אל אחיו?
כתוב שתי סיבות שלמדת.
(8 נקודות)
- ב. (1) "וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי עֶבְדָּיו" (פרק מ"ה, פסוק ט"ז) — מדוע בואם של אחי יוסף היה טוב בעיני פרעה ועבדיו? ענה על פי פירוש שלמדת.
- (2) "אֶל תִּרְגְּזוּ בְּדֶרֶךְ" (פרק מ"ה, פסוק כ"ד).
הסבר בקשה זו של יוסף מאחיו, לפי פירוש שלמדת.
(8 נקודות)
- ג. רש"י הירש (לפסוק י"א): "הנה כמה פעמים חוזר יוסף ומוזכר לאחיו היאך כל אותה שרשרת המאורעות מתגלה עתה כאצבע א-לוהים. ואכן, אין לך מאורע שיפגין בצורה דומה את דרכי ההשגחה [...] ממנו אנחנו למדים על דרכי ההנהגה הא-לוהית: על ידי 'משקל שני סלעים מילת' [=כמות של בד משובח] [...] שיעקב הוסיף על כתונת יוסף, התגשמה הברית בין הבתרים".
- (1) מהי הדרך של ההנהגה הא-לוהית שרש"י הירש לומד מדברי יוסף לאחיו?
- (2) המשפט המודגש בקו בדברי רש"י הירש הוא דוגמה לדרך זו של ההנהגה הא-לוהית.
הסבר את המשפט ואת ביטוייה של ההנהגה הא-לוהית במשפט זה.
(4 נקודות)

חלק ב — מלכים ב וישעיה (28 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 6-9 (לכל שאלה — 14 נקודות).

שים לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

6. ישעיה, פרק א'

א. עיין בפסוקים כ"א-כ"ג.

הבא והסבר דוגמה לחטא שעליו מוכיח הנביא את העם בכל אחד מן התחומים האלה:

— סדרי שלטון

— מערכת המשפט

— מסחר

(5 נקודות)

ב. (1) "וְאַשְׁיְבָה יָדִי עָלֶיךָ" (פסוק כ"ה).

"וְאַשְׁיְבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבָרָאשָׁנָה" (פסוק כ"ו).

מה משמעות הפועל "ואשיבה" בכל אחד מן הפסוקים?

(2) עיין בפסוקים כ"ד-כ"ז.

מה הן שתי הדרכים להשבת הצדק לירושלים? הוכח מן הכתוב.

(5 נקודות)

ג. עיין בפרק א', פסוק ל' ובפרק ו', פסוק י"ג.

בשני הפרקים ישעיהו משתמש בדימוי מעולם הצומח לתיאור עונש.

(1) הסבר את הדימוי בכל אחד מן הפרקים.

(2) מה הנביא מבטא באמצעות הדימוי בנוגע לעונש בכל אחד מן הפרקים?

(4 נקודות)

7. ישעיה, פרק ז'

א. (1) עיין בפסוק א'. מהו הרקע לנבואות בפרק ז'?

(2) "וַיֵּנַע לִבָּבוֹ וּלְבָב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי יַעַר מִפְּנֵי רוּחַ" (פסוק ב') — מי מתואר בפסוק זה, ואילו תחושות שלו הדימוי מתאר?

(5 נקודות)

ב. (1) מהו האות המתואר בפסוק י"ד, ומה הוא מבטא?

(2) עיין בפסוקים ט"ו-ט"ז.

מה האות בפסוקים אלה, ומהי המציאות שהוא מבטא?

(5 נקודות)

ג. עיין בפסוקים י'-י"ג ובדברי אברבנאל (לפסוק י"ב): "[...] והמאמר הזה אין תוכו כברו כי

הנגלה ממנו הוא חסידות ויראת שמים".

(1) לפי דברי אברבנאל, הסבר מדוע כעס ישעיהו על אחד.

(2) הבא שתי הוכחות לדברי אברבנאל ממלכים ב, פרק ט"ז.

(4 נקודות)

ישעיה, פרק י'

8.

- א. עיין בפסוקים ה'-י"א.
- (1) מה משותף למקומות הנזכרים בפסוק ט'?
- (2) מיהו הדובר בפסוקים ה'-ז', ומיהו הדובר בפסוקים ח'-י"א?
(5 נקודות)
- ב. (1) איזה חטא מחטאי מלך אשור מוזכר בפסוק י"ב, ואיזה חטא מוזכר בפסוק ט"ו?
- (2) עיין במלכים ב, פרק י"ח, פסוקים ל"ג-ל"ה.
איזה מחטאי מלך אשור נלמד מדברי רבשקה?
(5 נקודות)
- ג. בפרק י"ד ישעיהו מוכיח את מלך בבל.
עיין בפרק י"ד, פסוקים י"ב-ט"ז ובפרק י', פסוקים י"ב-י"ד.
מה הדמיון בין החטא של מלך בבל ובין החטא של מלך אשור? בסס את תשובתך על ציטוט מפרק י' וציטוט מפרק י"ד. (4 נקודות)

שים לב! שאלה זו מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות"

ביטחון והשתדלות

9.

- א. (1) עיין במלכים ב, פרק כ', בישעיה, פרק כ"ב, ובדברי הימים ב, פרק ל"ב.
כתוב שתיים מן הדרכים שבאמצעותן התכונן חזקיהו להתמודדות עם אשור.
צטט פסוק להוכחת אחת מן הדרכים שציינת.
- (2) הבא דוגמה אחת שלמדת לממצא ארכאולוגי המעיד על ההכנות של חזקיהו לקראת המצור. תאר את הממצא, והסבר על מה הוא מעיד.
(5 נקודות)
- ב. (1) עיין בישעיה, פרק כ"ב, פסוקים ט-י"א. על מה הנביא מוכיח את חזקיהו ואת עמו בפסוקים אלה?
- (2) עיין במלכים ב, פרק י"ט.
ציין שתי פעולות נוספות שעשה חזקיהו בעקבות המצור של מלך אשור, וכתוב כיצד הוכרעה המלחמה.
(5 נקודות)
- ג. עיין בשמות, פרק י"ז, פסוקים ח-י"ג.
ספורנו (לפסוק ט'): "ומשה הא-להים בידי - להראות לעם בו את זמן תפילתו, כדי שיכוונו לבם ויתפללו עמו".
- (1) מה הן שתי הדרכים שבאמצעותן ניצחו ישראל את עמלק?
- (2) מהו הרעיון המשותף להתמודדות של ישראל במלחמת עמלק ולהתמודדות של חזקיהו במלחמה עם אשור?
(4 נקודות)

חלק ג — יונה ותהלים (12 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 10-11 (12 נקודות).

10. יונה, פרק ב'

א. "וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעְי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת" (פסוק א').

"וַיִּתְּפֹלל יוֹנָה [...] מִמַּעַי הַדָּגָה" (פסוק ב').

(1) לפי מדרש שלמדת, מה הם שני הקשיים המתעוררים בקריאת פסוקים אלה?

(2) יָשַׁב את שני הקשיים, על פי המדרש.

(6 נקודות)

ב. ראב"ע: "ועתה שים לבך וראה: כי כל תפילת נביא וברכתו היא ברוח נבואה".

הרב מ' הירש (לפסוק ב'): "על כן אין בתפילתו אף מילה אחת של בקשה להצלה, אלא היא

כוללת תודה על הצלה אשר לפי הכרתו הברורה כבר חזה אותה מבשרו".

(1) מהי השאלה שבבסיס הפירושים של ראב"ע והרב הירש?

(2) מה ההבדל בין התשובה של ראב"ע לתשובה של הרב הירש?

(6 נקודות)

11. תהלים, מזמור כ"ג

א. יש המפרשים כי המזמור עוסק בחייו האישיים של דוד, ויש המפרשים כי המזמור עוסק

בקורות עם ישראל.

הסבר את פסוק א' ואת פסוק ה', לפי כל אחת מן הגישות הפרשניות האלה. (6 נקודות)

ב. (1) "גַם כִּי אֵלֶךְ בְּגִיַּא צְלָמוֹת" (פסוק ד').

מהו "גיא צלמוות" במשל?

על פי אחת מן הגישות הפרשניות שצינו בסעיף א', מהו "גיא צלמוות" בנמשל?

(2) "שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעֶנְתְּךָ הִמָּה יִנְחָמֵנִי" (פסוק ד') — מהו ה"שבט" ומהי ה"משענת",

ומהי הנחמה שיש בכל אחד מהם למתפלל? ענה על פי פירוש שלמדת.

(6 נקודות)

בהצלחה!